



MOBILE MONEY

CHÍNH THỨC THAM GIA SÂN CHƠI TẠI VIỆT NAM

ThS. Trần Thanh Tùng

Đại học Công nghiệp Hà Nội

Xuất hiện trên thế giới cách đây hơn một thập kỷ, dịch vụ Mobile Money đã phát triển nhanh chóng, đặc biệt là ở các nước đang phát triển và kém phát triển và trở thành phương tiện tài chính tiện lợi ở nông thôn, khu vực vùng sâu, vùng xa. Tại Việt Nam, Mobile Money cũng đã chính thức tham gia sân chơi và hứa hẹn sẽ giúp đẩy mạnh thanh toán không dùng tiền mặt trong nền kinh tế.

Mobile Money - công nghệ tài chính làm thay đổi thế giới

Mobile Money hay còn gọi là tiền di động là hình thức tiếp cận dịch vụ tài chính qua điện thoại di động, cho phép người tiêu dùng sử dụng tài khoản viễn thông để thanh toán cho các hàng hoá, dịch vụ có giá trị nhỏ. Với Mobile Money, mỗi người chỉ cần có một số điện thoại được đăng ký chính chủ là có thể sử dụng được dịch vụ này.

Theo báo cáo mới nhất của Hiệp hội kinh doanh di động toàn cầu (GSMA), năm 2019, Mobile Money đã ghi dấu một cột mốc

quan trọng khi có 290 loại hình giao dịch tại 95 quốc gia và vùng lãnh thổ trên thế giới với 1,04 tỷ tài khoản được đăng ký, tăng 134 triệu tài khoản so với cuối năm 2018; số lượng tài khoản duy trì hoạt động là 372 triệu tài khoản. GSMA thống kê tổng giá trị giao dịch qua kênh Mobile Money trong năm 2019 lên đến 690,1 tỷ USD, tăng 26% so với cùng kỳ năm trước. Mức giao dịch Mobile Money mỗi ngày đạt gần 2 tỷ USD, tăng gần 54% so với mức 1,3 tỷ USD của năm 2018. Cũng trong năm 2019, lần đầu tiên giao dịch Mobile Money vượt 50% tổng giao dịch số hóa, đạt 57%. Số người tiếp cận các đại lý chuyển tiền cao gấp 7 lần ATM và gấp 20 lần so với các chi nhánh ngân hàng.



Dịch vụ Mobile Money có mặt tại 95 quốc gia (bản đồ phân màu nhạt) trên toàn cầu. Nguồn: GSMA.

Theo giới phân tích, yếu tố cốt lõi ảnh hưởng đến độ phủ của Mobile Money là đặc điểm của mỗi quốc gia và mô hình quản lý loại hình dịch vụ này. Ở những quốc gia có nền công nghệ, tài chính phát triển, Mobile Money chỉ là lựa chọn bổ sung bên cạnh những phương thức thanh toán hiện đại. Còn ở những nước nghèo hoặc các quốc gia đang phát triển, nơi người dân chưa tiếp cận nhiều dịch vụ tài chính số thì Mobile Money lại có bước phát triển mạnh mẽ. Theo báo cáo GSMA, trong năm 2019, châu Á - Thái Bình Dương là khu vực có tỷ lệ tăng trưởng cao nhất

thế giới với 158 triệu tài khoản, trong đó có 60 triệu tài khoản hoạt động thường xuyên, cao hơn 29% so với cùng kỳ năm trước.

Tuy nhiên, đánh giá cả một giai đoạn phát triển thì Châu Phi là khu vực dẫn đầu khi chiếm tới 50% trong tổng số gần 300 dịch vụ Mobile Money đang triển khai trên khắp thế giới (theo Hiệp hội các nhà cung cấp di động toàn cầu - GSMA). Ước tính châu Phi hiện có khoảng 100 triệu tài khoản Mobile Money. Tại khu vực này, dịch vụ Mobile Money được xem như “kẻ thống trị” và trở thành kênh tài chính quan trọng trong nền kinh tế. Trong giai đoạn 2013-2016, tỷ lệ thâm nhập Mobile Money tăng hơn 30% mỗi năm. Biên độ lợi nhuận thanh toán ở châu Phi cũng cao nhất thế giới với xấp xỉ 2% giá trị giao dịch. Không chỉ đơn thuần cung cấp dịch vụ giản đơn là thanh toán, gửi và nhận tiền như mục tiêu ban đầu, các nhà mạng tại châu Phi giờ đây còn hoạt động ở cả những lĩnh vực tài chính khác như bảo hiểm, tín dụng và chuyển tiền quốc tế...

Điều tạo nên sức hút của dịch vụ Mobile Money đối với người tiêu dùng tại nhiều quốc gia là việc bất cứ ai và bất cứ đâu cũng có thể nhận, lưu trữ, chi tiêu từ tài khoản trên điện thoại di động mà không cần thông qua bất kỳ người trung gian nào, đặc biệt ở các nước đang phát triển và kém phát triển có nhiều người dân ở những khu vực thuộc vùng trũng của thế giới, chưa có điều kiện tốt để tiếp cận với dịch vụ ngân hàng. Việc chuyển Mobile Money cũng không đòi hỏi người sử dụng phải hoàn thiện các thủ tục phức tạp trong khi chi phí lại “mềm” hơn rất nhiều so với việc sử dụng dịch vụ của ngân hàng truyền thống. Bên cạnh đó, tại các quốc gia có hệ thống thanh toán điện tử chưa phát triển thì Mobile Money

là phương thức thanh toán an toàn hơn so với thanh toán tiền mặt. Ở một khía cạnh khác, Mobile Money hoạt động như một tài khoản ngân hàng, cho phép người tiêu dùng có thể kiểm soát tốt hơn tài chính của mình và sẽ chủ động hơn trong việc sử dụng, bao gồm phân chia cho quỹ xử lý trường hợp khẩn cấp, quỹ học hành hoặc quỹ để kinh doanh... Hơn thế nữa, cuộc cách mạng thanh toán của Mobile Money đã và đang là động lực và tiếp thêm sức mạnh để những người dân các quốc gia kém phát triển chuyển đổi cách thức kinh doanh, giúp hàng trăm hộ gia đình thoát khỏi cảnh nghèo đói.

Trên thế giới hiện nay vẫn có khoảng 2 tỷ người trưởng thành chưa có tài khoản ngân hàng, trong số đó có khoảng 1,7 tỷ người sở hữu điện thoại di động. Điều này cho thấy dư địa phát triển của Mobile Money vẫn còn rất lớn. Các tổ chức nghiên cứu thị trường tiền tệ dự đoán quy mô kinh tế của Mobile Money có thể đạt 12 tỷ USD vào 2024, tỷ lệ tăng trưởng hàng năm ước đạt 28,7%. Mobile Money được nhận định sẽ là bước đệm quan trọng để một số quốc gia thoát nghèo và hướng đến sự bình đẳng.

Tuy Mobile - Money mang lại hàng loạt tiện ích thuận tiện và được kỳ vọng thúc đẩy thanh toán không dùng tiền mặt song những rủi ro mà Mobile Money mang lại cũng đã được nhận diện như: Dữ liệu của khách hàng có thể bị xâm nhập, dùng cho mục đích riêng hoặc gian lận; đại lý cung cấp dịch vụ có thể thu phí bất hợp pháp từ các giao dịch gửi, rút tiền của khách hàng; thậm chí mạo danh nhà cung cấp để lừa gạt người gửi tiền; hoặc các hành vi rửa tiền, đánh bạc hoặc tiền của khách hàng có thể bị mất nếu

thiếu phương án quản lý phù hợp. Bên cạnh đó, nếu quản lý không tốt Mobile Money sẽ có nguy cơ bị lợi dụng để rửa tiền, đánh bạc hay thực hiện các hành vi bất hợp pháp khác...

Tân binh mới gia nhập sân chơi

Dù có mặt trên thị trường thế giới gần 1 thập kỷ qua, song Money Mobile mới chính thức gia nhập sân chơi tại thị trường Việt Nam từ đầu năm 2021 và phải cạnh tranh hàng loạt ví điện tử vốn đã phát triển mạnh mẽ trong những năm gần đây như Momo, Moca, Payoo, Senpay, Zalopay... Thực hiện định hướng giảm tỷ trọng tiền mặt trên tổng phương diện thanh toán trong nền kinh tế, ngày 09/3/2021, Thủ tướng ban hành Quyết định 316/QĐ-TTg chính thức cho phép triển khai thí điểm dùng tài khoản viễn thông thanh toán cho các hàng hóa, dịch vụ có giá trị nhỏ (dịch vụ Mobile - Money) trong 2 năm nhằm góp phần phát triển hoạt động thanh toán không dùng tiền mặt cũng như tăng cường khả năng tiếp cận và sử dụng các dịch vụ tài chính của người dân, trong đó ưu tiên triển khai tại các địa bàn thuộc khu vực nông thôn, miền núi, vùng sâu, vùng xa, biên giới, hải đảo.

Theo Quyết định 316/QĐ-TTg, tài khoản Mobile-Money chỉ được thanh toán cho các giao dịch nội địa hợp pháp bằng đồng Việt Nam, không áp dụng cho các dịch vụ mua bán hàng hóa, dịch vụ xuyên biên giới với hạn mức giao dịch tối đa là 10 triệu đồng/tháng đối với mỗi tài khoản Mobile - Money cho tổng các giao dịch như rút tiền, chuyển tiền và thanh toán. Riêng số tiền được nạp vào tài khoản Mobile-Money không bị khống chế. Để chuyển tiền vào tài khoản Mobile-Money, khách hàng có thể nạp tiền mặt vào tài khoản Mobile-Money tại các điểm

kinh doanh của doanh nghiệp tham gia thí điểm dịch vụ này.

Với quy định các doanh nghiệp được thực hiện thí điểm cung cấp dịch vụ Mobile-Money phải có giấy phép hoạt động cung ứng dịch vụ trung gian thanh toán ví điện tử và giấy phép thiết lập mạng viễn thông công cộng di động mặt đất sử dụng băng tần số vô tuyến điện (hoặc là công ty con được cho phép sử dụng hạ tầng, mạng lưới, dữ liệu viễn thông), Quyết định 316/QĐ-TTg đang trao cơ hội cho các nhà mạng Việt Nam bước vào thị trường thanh toán số, giúp họ có thêm nguồn doanh thu mới dự kiến khá tiềm năng trong bối cảnh thị trường viễn thông đã bão hòa từ nhiều năm nay. Hiện Việt Nam có 3 nhà mạng đủ điều kiện xin phép tham gia thí điểm ngay khi quyết định được ban hành là Viettel, VNPT và Mobifone.

Nhờ việc đang sở hữu hơn 1.000 điểm giao dịch khắp cả nước, hơn 10 nghìn điểm giao dịch của doanh nghiệp đối tác và gần 200 nghìn điểm kinh doanh dịch vụ cá nhân, hộ gia đình; và sự chuẩn bị sẵn sàng về công nghệ, hạ tầng, mạng lưới kinh doanh để triển khai dịch vụ, VNPT đang ở thế chủ động tham gia sân chơi và được kỳ vọng nhanh chóng nắm bắt cơ hội mà Mobile Money đang mang lại, góp phần “bình dân hóa” dịch vụ tài chính số với nhiều tiện ích trong giao dịch, thanh toán trên mọi vùng, miền, nhất là các vùng sâu, vùng xa,...

Trong khi đó, Viettel khẳng định có đủ năng lực đưa Mobile-Money tiếp cận đến cấp xã phường tại các địa phương với mạng lưới viễn thông phủ sóng toàn quốc. Viettel đặt mục tiêu ở đâu có sóng viễn thông, tại đó sẽ được triển khai các dịch vụ Mobile - Money. Mục tiêu này không khó để Viettel thực hiện bởi trước khi thí điểm

Mobile - Money tại Việt Nam, Viettel đã có kinh nghiệm triển khai thương mại dịch vụ này tại 6/10 thị trường nước ngoài. Trên thực tế, ngay từ cuối năm 2020, Tập đoàn Viettel đã triển khai thử nghiệm thành công Mobile-Money cho 40.000 khách hàng nội bộ, để thanh toán, chuyển tiền thay cho các giao dịch tiền lẻ, sẵn sàng cung cấp dịch vụ tới 100% khách hàng Viettel ngay khi được cấp phép.

Cũng như 2 nhà mạng trên, thời gian qua, MobiFone cũng đã tích cực đầu tư mọi mặt cho việc cung cấp dịch vụ Mobile Money, sẵn sàng kết nối với các điểm chấp nhận dịch vụ thanh toán. MobiFone đồng thời chuẩn bị kỹ lưỡng các điều kiện về kỹ thuật, công nghệ, chính sách nhằm bảo đảm an toàn, bảo mật tránh gây lộ lọt thông tin của khách hàng. Nhờ đó, ngay trong ngày Quyết định số 316/QĐ-TTg được ban hành, MobiFone đã được Ngân hàng Nhà nước Việt Nam cấp phép hoạt động cung ứng dịch vụ trung gian thanh toán, trở thành doanh nghiệp thứ 3 tại Việt Nam đủ điều kiện triển khai thí điểm Mobile - Money.

Được tham gia thực hiện triển khai thí điểm dịch vụ Mobile-Money rõ ràng là cơ hội rất lớn để các nhà mạng mở rộng dịch vụ kinh doanh bởi số lượng đối thủ cạnh tranh là không nhiều. Song các doanh nghiệp phải tuân thủ các quy định hành vi bị cấm khi cung cấp và sử dụng dịch vụ Mobile-Money theo Quyết định 316/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ để hạn chế rủi ro tiềm ẩn. Cụ thể, các doanh nghiệp phải thiết lập cơ chế phối hợp, cung cấp thông tin cho cơ quan quản lý nhà nước có thẩm quyền (Bộ Công an, Ngân hàng Nhà nước, Bộ Thông tin và Truyền thông) về các tài khoản Mobile-Money có dấu hiệu liên quan đến hoạt động phạm tội,

có hành vi vi phạm pháp luật, các giao dịch bất thường, đáng ngờ. Doanh nghiệp cũng phải xây dựng cơ chế tạm khóa/đóng băng các tài khoản Mobile-Money vi phạm ngay khi phát hiện dấu hiệu vi phạm pháp luật. Để đảm bảo dịch vụ Mobile-Money được sử dụng đúng mục đích, các doanh nghiệp không được thực hiện thí điểm cấp tín dụng cho khách hàng sử dụng dịch vụ Mobile-Money, trả lãi trên số dư tài khoản Mobile-Money hoặc bất kỳ hành động nào có thể làm tăng giá trị tiền tệ trên tài khoản Mobile-Money so với giá trị tiền khách hàng đã nạp vào tài khoản Mobile-Money... Bên cạnh đó, các doanh nghiệp, cá nhân cung cấp, sử dụng Mobile-Money không được thuê, cho thuê, mượn, cho mượn, trao đổi, tặng, cho hoặc mua, bán tài khoản Mobile-Money, thông tin tài khoản Mobile-Money. Đặc biệt, cấm các hành vi cung ứng hoặc sử dụng tài khoản Mobile-Money để thực hiện các giao dịch cho mục đích rửa tiền, tài trợ khủng bố, lừa đảo, gian lận và các hành vi vi phạm pháp luật khác.

Tiềm năng phát triển của thị trường của Mobile Money tại Việt Nam được dự báo là rất lớn. Theo thống kê từ Ngân hàng Nhà nước, cả nước mới khoảng 70% dân số có tài khoản ngân hàng, trong khi đó gần như 100% người dân đều có điện thoại di động. Theo thống kê của Cục Viễn thông (Bộ Thông tin và Truyền thông) cũng cho thấy, tính đến hết năm 2020, Việt Nam đang có 132,5 triệu thuê bao di động đang hoạt động. Những con số này kỳ vọng sẽ giúp Mobile Money thực hiện sứ mệnh làm thay đổi thói quen dùng tiền mặt vẫn còn khá phổ biến tại Việt Nam, đặc biệt là lấp đầy khoảng trống trong thị trường thanh toán không dùng tiền mặt tại các vùng nông thôn, vùng sâu, vùng xa./.